

Христина ДЖУРА,
доктор філософії з галузі «Право»

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВІТЧИЗНЯНИМ ЗАКОНОДАВЦЕМ В ЗМІСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ СУПЕРЕЧЛИВИХ ФОРМУЛЮВАНЬ, ЯКІ БЕЗПОСЕРЕДНЬО ВПЛИВАЮТЬ НА РЕАЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Ми вважаємо, що теоретичною проблемою реалізації соціальної функції держави є використання вітчизняним законодавцем в змісті Конституції України [1] формулювань, які безпосередньо впливають на реалізацію соціальної функції держави, але при цьому суперечать взятим Україною зобов'язанням у міжнародних відносинах. Так, якщо ми звернемося до змісту Конституції України [1], можемо встановити існування різних формулювань, що використовує законодавець, щоб окреслити коло осіб, яким надаються різноманітні конституційні гарантії – «людина», «громадянин», «іноземець», «кожен», «кожна людина», «той, хто» тощо. У тому числі, коли ми ведемо мову про соціальні гарантії, тобто ті, які забезпечує держава у процесі реалізації її соціальної функції, законодавцем так само вживаються різні форми позначення об'єктів соціального захисту. Наприклад, у статті 3 Конституції України [1], якою визначено, що визнається найвищою соціальною цінністю в Україні, встановлено, що нею є «людина», її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Отже, коли мова йде про значимість людини для держави, то в основу цього пояснення кладеться її біологічна характеристика. Втім, коли мова йде про соціальний захист особи та соціальні виплати (стаття 46) чи про забезпечення її житлом (стаття 47), законодавець використовує термін «громадянин», що позначає приналежність особи до України, де вона має відповідний юридичний статус. Такий різносторонній підхід законодавця, на нашу думку, безпосередньо впливає на реалізацію соціальної функції держави, оскільки не зважаючи на задеклароване визначення людини, як найвищої соціальної цінності, законодавець неоднозначно підійшов до питання забезпечення її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки.

Із однієї сторони, це цілком логічно, що держава захищає саме тих осіб, які мають безпосередній юридичний зв'язок із нею, наділяються нею правами та несуть обов'язки. Із іншої сторони, стаття 26 Конституції України [1] гарантує іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, ті ж самі права і свободи, та обов'язки, які належать громадянам України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Це означає, що оскільки громадяни України наділяються правом на соціальний захист, таке ж саме право має належати іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на

законних підставах.

Із даного приводу, погодимось із Пильгун Н. В. у тому, що наділення усіх осіб, які на законних підставах проживають в Україні, рівними правами відповідає сучасним міжнародним вимогам щодо забезпечення прав людини, оскільки аналіз таких міжнародних вимог свідчить про те, що міжнародне співтовариство, до якого належить і наша держава, в рамках різних договорів узгодило здійснювати соціальний захист усіх без виключення людей, не залежно від їх громадянства [2, с. 42]. Так, стаття 22 Загальної декларації прав людини [3] передбачає, що право на соціальне забезпечення має «кожна людина, як член суспільства» відповідно до структури і ресурсів кожної держави. У даному контексті звернемо увагу на наступні моменти: по-перше, у цій нормі мова йде про людину як члена суспільства, а не про громадянина як особу, що має юридичний зв'язок з державою; по-друге, на держави покладається зобов'язання забезпечувати соціальний захист членів суспільства у відповідності до їх можливостей. Конструкція «член суспільства» в Конституції України [1] вживається у значенні «кожен», тобто кожна особа, яка є складовою суспільного об'єднання людей в рамках держави. У свою чергу, стаття 9 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [4] встановлює, що кожна держава, яка бере участь в Пакті, а отже і Україна, визнає право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування. Тобто, даний міжнародний договір також зобов'язує своїх учасників здійснювати соціальний захист кожної людини.

Серед проаналізованих нами міжнародних угод найбільш показовим, на нашу думку, є зміст частини 4 статті 12 Європейської соціальної хартії [5], якою сторони Хартії взяли на себе обов'язок шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб забезпечувати рівність між їхніми власними громадянами та громадянами інших сторін у правах на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються національними законодавствами про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав сторін. Іншими словами, у тому випадку, якщо між учасниками цієї угоди укладено двосторонні чи багатосторонні угоди, або ж у інший спосіб досягнуто відповідної згоди, вони мають забезпечувати соціальний захист громадян своїх держав, безвідносно до того, на території якої країни вони перебувають. Україна ратифікувала лише окремі положення цієї Хартії, але при цьому положення частини 4 статті 12 входить до цього переліку [6].

Для прикладу, Урядом України укладено угоду із Урядом Республіки Вірменія про трудову діяльність та соціальний захист громадян України та Республіки Вірменія, які працюють за межами своїх держав [7]. Це означає, що наша держава взяла на себе зобов'язання забезпечувати соціальний захист громадян Вірменії, які на законних підставах перебувають на території України. У свою чергу, Вірменія взяла на себе аналогічне зобов'язання щодо

громадян України, а це означає, що громадяни нашої держави, які на законних правах перебувають у Вірменії та здійснюють в цій державі трудову діяльність, наділяються тими ж соціальними гарантіями, що й громадяни Вірменії. Із цього слідує висновок, що наша держава має здійснювати соціальне забезпечення не лише громадян України, а тому зміст статті 46 Конституції України [1] по суті суперечить зобов'язанням, взятим нашою державою шляхом ратифікації Європейської соціальної хартії [5] та укладення низки інших міжнародних договорів та угод.

Отже, із урахуванням здійсненого нами аналізу зробимо висновок про те, що формулювання, вжите законодавцем у частині 1 статті 46 Конституції України [1], суперечить взятим Україною зобов'язанням у міжнародних відносинах. На наше переконання, зміст цієї норми має бути наступним:

«Стаття 46. Громадяни, іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.

2. Пильгун Н. В. До питання про соціальне призначення держави. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. 2011. № 3. С. 40-43.

3. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.11.1948 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48001D?an=333>.

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута): Міжнародний документ від 03.05.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 2007 р. № 51. стор. 2096.

6. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 № 137-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006 р. № 43. стор. 1449. стаття 418.

7. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Вірменія про трудову діяльність та соціальний захист громадян України та Республіки Вірменія, які працюють за межами своїх держав: Міжнародний документ від 17.06.1995. *Офіційний вісник України*. 2008 р. № 94. стор. 87. стаття 3118. код акта 45118/2008.